

Bài văn mẫu phân tích bài thơ Khóc Dương Khuê tuyển chọn, hay nhất sẽ giúp các em học sinh đưa ra các lập luận, lý lẽ chính xác và ý nghĩa nhất để hoàn thành xuất sắc bài viết của mình.

Bài văn mẫu Phân tích bài thơ Khóc Dương Khuê

Nguyễn Khuyến (1835 - 1909) để lại khoảng 800 bài thơ chữ Nôm và chữ Hán trong đó có ngót một trăm bài thơ viết về tình bạn. Có bài như "Bạn đến chơi nhà" thì hầu như ai cũng biết. Viết về Dương Khuê (1839 — 1902) bạn chí thân của mình, Nguyễn Khuyến đã có bốn bài thơ chữ Hán. Riêng bài thơ thứ tư "Vãn đồng niên Vân Đình tiến sĩ Dương Thượng thư" (Viếng bạn đồng khoa là Vân Đình tiến sĩ Dương Thượng thư) được tác giả dịch ra chữ Nôm thành bài "Khóc Dương Khuê".

Đây là bài thơ khóc bạn rất tha thiết cảm động của Nguyễn Khuyến cũng là bài thơ khóc bạn rất nổi tiếng trong nền thơ ca dân tộc. Dương Khuê là bạn đồng khoa với Nguyễn Khuyến tại khoa thi Hương năm 1864. Dương Khuê đỗ tiến sĩ, làm quan to, để lại nhiều bài thơ hát nói tuyệt bút. Từ bạn đồng khoa đã phát triển thành bạn tri âm tri kỉ nên Nguyễn Khuyến mới có thơ khóc bạn cảm động và tha thiết như vậy. Có thể xem đây cũng là một bài văn tế được viết bằng thể thơ song thất lục bát, giọng thơ réo rất thấm đầy lệ, gồm có 38 câu thơ.

Mở đầu bài thơ là một tiếng than, tiếng nấc đau đớn:

"Bác Dương thôi đã thôi rồi,

Nước mây man mác ngậm ngùi lòng ta".

Một sự thăng thốt xót thương cất lên, tưởng như bất ngờ bị đánh rơi mất một cái gì vô cùng quý báu. Nhóm từ "thôi đã thôi rồi" thay cho khái niệm "đã mất", "đã chết", "đã qua đời" V.V.. một lối nói bình dị, làm giảm bớt đi nỗi đau đớn ghê gớm đối với tuổi già. Theo cách tính tuổi của các cụ ngày trước thì Dương Khuê mất lúc 63 tuổi, khi đó Nguyễn Khuyến đã 68 tuổi rồi. Đúng là tiếng khóc bạn của những bậc cao niên. Hai chữ "nước mây" chỉ hai sự vật cách xa. Nước chảy, mây trôi, xa nhau vơi vợi, nghìn trùng cách trở, có mấy khi gặp nhau. Song, lòng nước chảy, dù đi đâu về đâu vẫn ôm ấp bóng mây trôi. Hình ảnh "nước mây" được liên kết với các từ láy "man mác", "ngậm ngùi" diễn tả một trời thương xót, một không gian cách trở bao la, âm dương đôi đường, buồn đau, nặng trĩu.

Chữ "bác" trong thơ Nguyễn Khuyến mang tính biểu cảm sâu sắc. Nhà thơ luôn luôn gọi bạn bằng bác, thể hiện một tấm lòng kính trọng và thân mật. Chữ "kính" và chữ "lễ" in đậm trong phong cách ứng xử của Tam nguyên Yên Đổ: "Bác Dương thôi đã thôi rồi... Kể tuổi tôi còn hơn tuổi bác... Bác chẳng ở, dẫu van chẳng ở"...

Phần thứ hai gồm 24 câu thơ, tác giả nhắc lại, nhớ lại những kỉ niệm sâu sắc với người đã quá cố. Với nhà nho thì bạn đồng khoa là bạn đẹp nhất, tự hào nhất. Nguyễn Khuyến và Dương Khuê cùng đỗ đạt, cùng làm quan, tình bạn ấy là "duyên trời" tác hợp nên:

"Nhớ từ thuở đăng khoa ngày trước,

Vẫn sớm hôm tôi bác cùng nhau.

Kính yêu từ trước đến sau,

Trong khi gặp gỡ khác đâu duyên trời".

Các từ ngữ "sớm hôm", "cùng nhau", "từ trước đến sau" thể hiện một tình bạn vô cùng thân thiết, chung thủy. Mỗi một kỉ niệm là một mảnh tâm hồn của nhà thơ được nhắc lại với bao nhiêu giọt lệ. Nguyễn Khuyến như vẫn thấy Dương Khuê đang cùng mình hiển hiện. Phải là bạn tâm đầu ý hợp, phải là những tao nhân mặc khách mới có những kỉ niệm cảm ca, thi tử đẹp và đáng nhớ như vậy.

Nhớ những cuộc du ngoạn, thăm thú nơi "dặm khách" chan hoà với thiên nhiên, thanh thoi giữa chốn lâm tuyền: "Tiếng suối nghe róc rách lưng đèo". Nhớ những lần cùng nhau đi hát ở đảo nơi lầu cao, thưởng thức cung đàn, giọng hát:

"Có khi từng gác cheo leo,

Thú vui con hát lựa chiều cầm xoang".

Cầm xoang nghĩa là cung đàn, giọng hát, "Từng gác cheo leo" như còn gọi lại cảm giác ngây ngất trên lầu cao của đôi bạn tri âm sành điệu. Nguyễn Khuyến và Dương Khuê rất sành nghệ thuật hát ở đảo, đã sáng tác nhiều bài hát nói nổi tiếng.

Người xưa có nói: "Tửu phùng tri kỉ thiên bôi thiếu - Thi hội tri âm bán cú đa". Bạn tri âm trong hội thơ (chỉ nghe qua) nửa câu thơ đã là nhiều không cần dài lời cũng đủ hiểu bạn. Nguyễn Khuyến nhớ lại những lần cùng bạn uống rượu làm thơ:

"Cũng có lúc rượu ngon cùng nhấp,

Chén quỳnh tương ấm áp bầu xuân.

Có khi hàn soạn câu văn,

Biết bao đông bích điển phần trước sau".

Chén quỳnh tương là chén ngọc, một cách nói sang trọng. "Rượu ngon cùng nhấp" và hình ảnh "ấm áp bầu xuân" như còn giữ lại một tình bạn trong hương vị nồng nàn, hứng khởi. Nhắc tới chuyện bàn soạn văn chương thì đầy ắp những sách vở, điển cố.

Hai chữ "đông bích, điển phần" biểu lộ niềm tự hào kín đáo của những nhà nho học rộng tài cao.

Nguyễn Khuyến đã sử dụng cách diễn đạt trùng điệp hai nhóm từ ngữ: "Cũng có lúc" và "có khi" đan chéo vào nhau, bốn lần xuất hiện trên tám dòng thơ, vừa để liệt kê gọi nhớ, vừa tạo nên

âm hưởng quần quýt, thiết tha. Những kỉ niệm ấy vô cùng sâu sắc, đẹp đẽ về tình bạn, không bao giờ có thể quên được.

Có kỉ niệm vui, có kỉ niệm buồn. Nguyễn Khuyến và Dương Khuê cùng làm quan to dưới thời nhà Nguyễn. Nhưng rồi đất nước ta bị xâm lăng, dân tộc ta bị giặc Pháp thống trị, là kẻ sĩ, là nhà nho "cùng nhau hoạn nạn". Cách ứng xử của mỗi người đều có chỗ khác nhau. Nguyễn Khuyến đã cáo bệnh, từ quan về sống cuộc đời bình dị giữa xóm làng quê hương. Không tham miếng "đầu thăng", lương bổng của triều đình. Còn Dương Khuê vẫn làm quan. Trong bài thơ chữ Hán "Gửi thăm quan Thượng thư họ Dương", Nguyễn Khuyến tỏ ra rất thông cảm với bạn: "Tôi biết bác vì cha mẹ phải làm quan để lấy tấm lụa -Bác biết tôi nghèo phải làm quan để kiếm đầu gạo lương". Cảnh ngộ và cách ứng xử tuy có khác nhau, kẻ làm quan, người từ quan, nhưng Tam nguyên Yên Đổ vẫn tỏ ra bao dung bạn, vẫn "kính yêu từ trước đến sau", không bao giờ thay lòng đổi dạ:

"Bác già tôi cũng già rồi,

Biết thôi, thôi thế, thì thôi, mới là".

Chữ "rồi" vần với ba chữ "thôi" liên tiếp như một tiếng thở dài, tự an ủi mình, như muốn quên đi thật nhanh những điều bất đắc chí. Không nở, không muốn nhắc đến nữa mới là bạn bè tâm giao!

Bây giờ hai người đã đôi đường âm - dương vĩnh biệt. Khóc bạn, Nguyễn Khuyến nhớ lại lần gặp bạn cuối cùng. Ân hận vì đường xa, vì tuổi già sức yếu. Chữ "nhác" rất hay, nghĩa trong văn cảnh là ngại. Các chữ: "cầm tay" và "mừng rằng" thể hiện một tấm lòng quý mến, thương yêu. Đoạn thơ làm tái hiện một khung cảnh cảm động của đôi bạn già sau nhiều năm xa cách mới gặp lại nhau:

"Muốn đi lại, tuổi già thêm nhác,

Trước ba năm gặp bác một lần,

Cầm tay hỏi hết xa gần,

Mừng rằng bác vẫn tinh thần chưa can".

- [Soan bài Khóc Dương Khuê - Nguyễn Khuyến \(hay nhất\)](#)
- [Tác giả - tác phẩm bài Khóc Dương Khuê \(Nguyễn Khuyến\)](#)
- [Trắc nghiệm bài Khóc Dương Khuê - Nguyễn Khuyến \(có đáp án\)](#)

"Tinh thần chưa can" ý nói sức khỏe vẫn bình thường, tinh thần vẫn sáng suốt. Thế mà bạn đột ngột qua đời. Hình ảnh "chân tay rụng rời" cực tả nỗi đau đớn, bàng hoàng không kể xiết. Đoạn thơ sau đây thể hiện rất đúng, rất sâu sắc tâm lí và tình cảm người già khi được tin bạn mất:

"Kẻ tuổi tôi còn hơn tuổi bác,

Tôi lại đau trước bác mấy ngày.

Làm sao bác vội về ngay?

Chợt nghe tôi bỗng chân tay rụng rời!".

Giọng thơ kể lể, tự tình. Trong lời than thảm đầy lệ. Các tiếng "tôi" và "bác" xuất hiện nhiều lần trong đoạn thơ như hai linh hồn đang nương tựa vào nhau; nỗi đau buồn như được nhân lên gấp bội.

Đoạn thơ hồi tưởng này, những kỉ niệm được trình bày theo trình tự thời gian, từ "thước đăng khoa" đến ngày bạn qua đời. Phép liệt kê, trùng điệp được vận dụng để gây ấn tượng về một tình bạn lâu bền, sâu sắc, thủy chung và vô cùng thắm thiết. Người Việt chúng ta, nhất là các cụ già lúc khóc người thân quá cố thường kể lể gợi nhắc mọi kỉ niệm ngụ ý thương tiếc. Có lúc ta cảm thấy người sống đang đối thoại và tâm sự với người đã khuất. Sáu đoạn thơ đã kể lại đủ hết các giai đoạn của tình bạn, lời kể nào cũng chân thành, đầm thắm. Nguyễn Khuyến vừa kể lể, vừa nức nở.

Tám câu thơ tiếp theo, Nguyễn Khuyến khóc bạn cũng là tự khóc mình, giọng thơ ngày một thêm não nùng, thâm thiết. Ông trách bạn "vội đi xa" để mình lẻ loi, cô đơn. Cuộc sống trở nên chán chường, vô nghĩa:

"Ai chẳng biết chán đời là phải,

Sao vội vàng đã mãi lên tiên;

Rượu ngon không có bạn hiền,

Không mua không phải không tiền không mua".

Sau chữ "chẳng" xuất hiện liên tiếp 5 chữ "không" gợi tả cái trống vắng, cái cô đơn của nhà thơ, của cảnh già. Kẻ đi xa và người ở lại cùng chung nỗi niềm tâm sự "chán đời là phải". Nhà thơ kín đáo bộc lộ thái độ đối với thời cuộc trước sau không thay đổi. Như đã từng thổ lộ:

"Sách vở ích gì cho buổi ấy

Áo xiêm nghĩ tại: thẹn thân già".

(Ngày xuân dặn các con)

Cho đến trước lúc qua đời, ông vẫn không quên trăng trời con cháu:

"Đề vào mấy chữ trong bia,

Rằng: Quan nhà Nguyễn cáo về đã lâu".

(Di chúc)

Bạn mắt đột ngột, nỗi thương tiếc, đau xót làm tê tái cả lòng. Sống trong cô đơn ngày thêm bơ vơ sầu tủi. Cuộc đời mất hết ý nghĩa: không muốn uống rượu, không thiết ngâm thơ, gian nhà và tâm hồn trở nên trống vắng, tro trọi. Còn đâu nữa bạn tri âm tri kỉ?

"Câu thơ nghĩ đắn đo không viết,

Viết đưa ai, ai biết mà đưa

Giường kia treo cũng hững hờ,

Đàn kia gảy cũng ngẩn ngơ tiếng đàn".

Lời than khóc trở nên xót xa khi nhà thơ nhắc lại điển tích Tử Kỳ - Bá Nha và Trần Phôn - Từ Trĩ. Chiếc giường dành riêng tiếp bạn nay đã trở nên "hững hờ". Tiếng đàn cũng "ngẩn ngơ" mất hồn vì lẻ bạn. Một cách nói thậm xưng để cực tả nỗi đau tê tái khi bạn thân qua đời. Khi còn sống thì đôi bạn cùng đi chơi "dặm khách", cùng "lựa chiều cầm xoang", "rượu ngon cùng nhấp", cùng "bàn soạn câu văn" ... Lúc bạn qua đời chẳng còn người tri âm tri kỉ để cùng nhau uống rượu, làm thơ, nghe đàn, nằng lui tới thăm nom, chia ngọt sẻ bùi cùng nhau. Nguyễn Khuyến đã có nhiều cách nói rất sâu sắc, cảm động diễn tả sự thương xót bạn và nỗi buồn cô đơn của mình.

Bốn câu cuối bài thơ như một tiếng nấc đau đớn. Tuổi già vốn ít lệ (hạt lệ như sương), nên chỉ biết khóc ở trong lòng. Thương bạn gắn liền với bao nỗi nhớ. Khóc bạn chuyển thành nỗi niềm như cam chịu số phận bi thương. Chỉ cầu mong cho linh hồn bạn thanh thản "lên tiên":

"Bác chẳng ở đâu van chẳng ở,

Tôi tuy thương lấy nhớ làm thương,

Tuổi già hạt lệ như sương,

Hơi đâu ép lấy hai hàng chứa chan".

Trải qua bao mưa nắng, bao thăng trầm hoạn nạn, Tam nguyên Yên Đỗ còn đâu nhiều nước mắt để khóc bạn, chỉ còn biết "lấy nhớ làm thương". Tuy nhiên cả bài thơ, nhất là bốn câu kết đã "chứa chan" nước mắt đau xót. Hai câu thơ: "Bác chẳng ở đâu vẫn chẳng ở - Tôi tuy thương lấy nhớ làm thương" với cách diễn đạt trùng điệp và tăng cấp đã tạo nên giọng thơ buồn thê thiết, Nguyễn Khuyến để lại nhiều tiếng khóc: khóc cho đất nước và dân tộc, khóc vợ, khóc con, khóc bạn,... Tiếng khóc nào cũng xúc động, tê tái, nặng tình, nặng nghĩa. Riêng bài "Khó Dương Khuê" lại được viết bằng thể thơ song thất lục bát, lời khóc bạn càng trở nên thiết tha, nã nùng, lúc thì nức nở, thảng thốt, lúc thì kể lể thở than, lúc thì phân trần, lúc thì trách móc, lời thơ thủ thi như nói với người còn sống, rất cảm động Giọng thơ liền mạch, lời thơ tinh tế, biểu cảm đã thể hiện nghệ thuật vừa bình dị, vừa điêu luyện.

"Khóc Dương Khuê" thể hiện một tình bạn đẹp và cảm động của nhà nho thuở trước. Sau một thế kỉ, chúng ta vẫn thấy bồi ngùi xúc động khi đọc bài thơ này. Nguyễn Khuyến khóc bạn cũng là khóc cho một thế hệ nhà nho và cũng là tự khóc cho mình: "Ai chẳng biết chán đời là phải"...

CLICK NGAY vào nút **TẢI VỀ** dưới đây để tải các bài văn mẫu Phân tích bài thơ Khóc Dương Khuê Văn lớp 11 file word, pdf hoàn toàn miễn phí.